

STICHTING PENSIOENFONDS SAGITTARIUS

JAARVERSLAG 2017

Inhoudsopgave

Verslag van het bestuur	3
Profiel	3
Organisatie	3
Kerncijfers	5
Belangrijkste ontwikkelingen in 2017	6
Het bestuur in 2017	6
Het beleid in 2017	9
Financiële ontwikkelingen in 2017	14
Actuariële analyse over 2017	18
Verwachte ontwikkelingen in het komende jaar	18
Verslag van het verantwoordingsorgaan	20
Verslag van het intern toezicht	22
Balans per 31 december 2017	23
Staat van baten en lasten over 2017	24
Kasstroomoverzicht over 2017	25
Toelichting algemeen	26
Toelichting bij de balans per 31 december 2017	31
Toelichting bij de staat van baten en lasten over 2017	37
Overige toelichtingen	4.
Overige gegevens	45
Actuariële verklaring	46
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	48

Verslag van het bestuur

Voor u ligt het jaarverslag over boekjaar 2017 van Stichting Pensioenfonds Sagittarius (in het vervolg: het pensioenfonds). Het jaarverslag bestaat uit een verslag van het bestuur, de jaarrekening en overige gegevens.

Het jaarverslag geeft informatie over de belangrijkste ontwikkelingen binnen het pensioenfonds en geeft een overzicht van de financiële stand van zaken per het einde van het boekjaar.

Profiel

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds, verbonden aan de ondernemingen Rexel Nederland B.V. en Rexel Holding Netherlands B.V. Het pensioenfonds is statutair gevestigd in Bussum. Rexel Nederland B.V. en Rexel Holding Netherlands B.V. hebben met hun werknemers een pensioenregeling afgesproken. Deze pensioenregelingen zijn ondergebracht bij het pensioenfonds.

In het gevoerde beleid staat het belang van de verzekerden voorop. Het bestuur heeft hierbij als belangrijkste taak te zorgen voor een goede financiële beheersing en een evenwichtige belangenafweging. Zo kan de hoofddoelstelling het beste worden gerealiseerd: inkomen verzorgen bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid en overlijden. Vertrouwen van belanghebbenden dat het pensioenfonds deze taak serieus neemt en goed uitvoert, is een voorwaarde voor de continuïteit van het pensioenfonds. Het bestuur heeft een missie en visie gedefinieerd.

Missie

Het bestuur ziet het voeren van een solide beleid als missie, dat gericht is op zekerheid en continuïteit op de lange termijn voor alle belanghebbenden bij het pensioenfonds.

Visie

Het beleid richt zich op voldoende rendement tegen aanvaardbare risico's, een kostenefficiënte werkwijze en organisatie en een open communicatie aan alle verzekerden en andere belanghebbenden.

Organisatie

Bestuur

Het bestuur bestaat uit drie vertegenwoordigers van de werkgever, twee vertegenwoordigers van de deelnemers en één vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden. Op 8 juni 2018 is de samenstelling van het bestuur is als volgt:

Naam	Functie	Geboortejaar	Vertegenwoordiging	Dagelijkse functie	Einde zittingsduur
N. Mol	voorzitter	1958	werkgever	extern	30 juni 2021
M. Lind	secretaris	1971	werkgever	extern	1 januari 2019
R. Joop	penningmeester	1953	deelnemers	financial manager	1 augustus 2019
L.F. Jongepier	lid	1981	deelnemers	business controller	15 november 2020
mw. M.A. Vos	lid	1974	werkgever	HR director	15 april 2021
vacature			pensioengerechtigden		

Pensioenbureau

In de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden wordt het bestuur ondersteund door het pensioenbureau. Het pensioenbureau verzorgt de pensioenadministratie, de financiële administratie en de bestuursondersteuning.

Op 8 juni 2018 zijn de volgende personen bij het pensioenbureau werkzaam:

Naam	Functie
mw. M.A. van Leeuwen Boomkamp	secretariële ondersteuning
P.J. van Schijndel	directeur
E.P.C. Schumm	pensioenadministrateur
mw. N.B.M. Vooren	intern actuaris

Dagelijkse leiding

De dagelijkse leiding van het pensioenfonds wordt gevormd door de voorzitter van het bestuur en de directeur.

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zijn de deelnemers en de pensioengerechtigden evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen vertegenwoordigd. De werkgever heeft geen zetel. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan is op 8 juni 2018 als volgt:

Naam	Functie	Geboortejaar	Vertegenwoordiging	Einde zittingsduur
R. Zuurmond	voorzitter	1952	pensioengerechtigden	4 juni 2019
P. Vermeij	secretaris	1948	pensioengerechtigden	4 juni 2019
B.P.T. Borkus	lid	1946	pensioengerechtigden	22 mei 2019
A.P.M. Sanders	lid	1947	pensioengerechtigden	20 juli 2020
J.E. Schilt	lid	1955	deelnemers	16 mei 2021
R.J. de Vries	lid	1963	deelnemers	22 mei 2020

De belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan is een oordeel geven over het handelen van het bestuur, het uitgevoerde beleid en toekomstige beleidskeuzes. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan op een aantal gebieden adviesrecht. Het bestuur en verantwoordingsorgaan vergaderen ten minste twee maal per jaar gezamenlijk.

Intern toezicht

Het intern toezicht beoordeelt of het bestuur procedures juist volgt en zorgvuldig tot besluitvorming komt. Het ziet daarbij toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Het intern toezicht bij het pensioenfonds wordt verzorgd in de vorm van een jaarlijkse visitatie door drie onafhankelijke personen.

Compliance officer

De compliance officer bewaakt dat het pensioenfonds voldoet aan de voor het pensioenfonds van toepassing zijnde actuele wet- en regelgeving. Bestuurslid Lind is als compliance officer aangesteld. Hij heeft het volgende verklaard: “Als compliance officer heb ik vastgesteld dat de leden van het bestuur, de leden van het verantwoordingsorgaan en de medewerkers pensioenbureau hebben verklaard dat zij de gedragscode in 2017 hebben nageleefd. In 2017 zijn er geen compliancemeldingen aan mij als compliance officer geweest. Tevens zijn er geen aanwijzingen dat het pensioenfonds in 2017 met compliance incidenten te maken heeft gehad. Indien tevens de maatschappelijke ontwikkelingen en de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving in ogenschouw worden genomen is er voor mij als compliance officer geen aanleiding tot het doen van aanbevelingen. Het pensioenfonds neemt de juiste stappen om ook in de toekomst te blijven voldoen aan de wet- en regelgeving.”

Externe dienstverleners

Het beheren van de beleggingen is in z'n geheel uitbesteed aan Northern Trust Global Investments Limited, een grote internationale vermogensbeheerder. De bewaarneming van de aandelen en obligaties is toevertrouwd aan The Northern Trust Company. Het bestuur heeft Milliman Pensioenen v.o.f. als actuaaris aangesteld en BDO Audit & Assurance B.V. als accountant van het pensioenfonds.

Kerncijfers

(alle bedragen in 1.000 euro)

	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal verzekerden per groep					
Deelnemers	439	440	441	501	347
Gewezen deelnemers	1.573	1.635	1.681	1.682	1.718
Pensioengerechtigden	1.466	1.449	1.437	1.422	1.400
	3.478	3.524	3.559	3.605	3.465
Toeslagverlening per 1 januari					
Deelnemers Rexel Nederland Regeling	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,55%
Overigen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Pensioenuitvoering					
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	3.857	3.424	3.246	3.727	2.230
Kostendeekkende premie	2.903	3.546	3.260	2.754	2.218
Pensioenuitvoeringskosten	638	648	642	668	652
Pensioenuitkeringen	16.122	16.331	16.535	16.726	16.851
Vermogenssituatie					
Algemene reserve	34.335	15.755	24.841	21.989	32.893
Technische voorzieningen	332.760	348.940	339.299	339.698	310.597
Dekkingsgraad actueel	110,3%	104,5%	107,3%	106,5%	110,6%
Beleidsdekkingsgraad	109,6%	100,1%	107,3%	109,6%	P.M.
Reële dekkingsgraad	89,8%	82,4%	87,9%	P.M.	P.M.
Gemiddelde rente	1,37%	1,24%	1,59%	1,76%	2,66%
Beleggingsportefeuille					
Aandelen	132.756	136.097	131.145	122.908	117.408
Vastrentende waarden	215.120	207.649	211.176	215.169	203.350
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement (voor aftrek kosten)	4,9%	4,6%	5,2%	9,9%	9,8%
Benchmark	4,7%	4,3%	5,1%	9,7%	9,6%

Belangrijkste ontwikkelingen in 2017

Ontwikkeling financiële positie

Het pensioenfonds kende in 2017 een positief resultaat. De actuele dekkingsgraad steeg van 104,5% per 31 december 2016 naar 110,3% per 31 december 2017.

De beleidsdekkingsgraad (de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden) kende een stijging van 100,1% per 31 december 2016 naar 109,6% per 31 december 2017.

Geen verhoging van de pensioenen

Het wel of niet toekennen van een toeslag op de pensioenen hangt af van de financiële positie van het pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is momenteel te laag om een toeslag te kunnen verlenen. De pensioenen zijn daarom op 1 januari 2018 niet verhoogd.

Als er een toeslag wordt toegekend dan wordt gekeken naar de verhoging van de prijzen (een prijsindexcijfer). Deze bedroeg over het afgelopen jaar 1,3%. Omdat er in de afgelopen jaren geen ruimte was voor verhoging groeide de maximale toeslagachterstand per 1 januari 2018 tot in totaal 12,9% (1 januari 2017: 11,4%).

Het bestuur in 2017

Het bestuur heeft in 2017 negen maal vergaderd, waarvan twee maal gezamenlijk met het verantwoordingsorgaan. De rode draad van het jaar 2017 was vooral de bestendigheid van het reilen en zeilen van het pensioenfonds, met inachtneming van de verbeterslag naar aanleiding van het onderzoek “Toekomstbestendigheid Pensioenstelsel” door DNB, nauwgezet volgen. Dit is in het jaar als volgt tot uitdrukking gekomen:

- de monitoring van alle beheersmaatregelen vanuit het integraal risicomanagement;
- de beoordeling van alle verantwoordingsrapportages;
- de evaluatie van de opzet en de beleidsdocumenten van de verschillende aandachtsgebieden.

Verder zijn binnen het bestuur de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- de vaststelling van het jaarverslag 2016;
- herbenoeming van twee bestuursleden in verband met het einde van de zittingsperiode;
- inventarisatie en behandeling van de toezichtthema's van DNB;
- opstelling en ondertekening van de ABTN en de uitvoeringsovereenkomst in verband met de aanpassing van het premiebeleid;
- de behandeling van de aanbevelingen van de visitatiecommissie, accountant en actuaris volgend uit het jaarwerk 2016;
- uitvoering van het onderzoek ‘Mate van renteafdekking’;
- het ondersteunen van de werkgever (Rexel Nederland) bij de aanpassing van de pensioenregeling in verband met de wijziging van de pensioenleeftijd;
- de update van het communicatieplan;
- een start naar het onderzoeken van de beleggingscategorie hypotheken;
- een start naar de vorming van ESG-beleid;
- een zelfevaluatie van het bestuur;
- een opleidingsdag met het verantwoordingsorgaan over ‘duration en de mate van renteafdekking’ en ‘beleggen in hypotheken’;
- onderzoek naar de ‘mate van herverzekering’;
- uitvoering van scenario- en impactanalyses;
- het vaststellen van de kostenbegroting 2018.

Governance

Gedurende 2017 liep de zittingstermijn van mevrouw Vos en de heer Mol af. Beide werkgeversleden zijn herbenoemd door het bestuur en de werkgever.

Ten behoeve van de deskundigheid van het bestuur is een opleidingsdag verzorgd met een uiteenzetting van alle aspecten van durations en de mate van renteafdekking. Tevens heeft het bestuur opnieuw een zelfevaluatie gehouden.

De belangrijkste activiteiten van de verbeterslag in 2016 waren een goede vastlegging van beleid, van de beleids- en besluitvorming en van het integraal risicomangement. Het jaar 2017 stond in het teken van een adequate opvolging van het beleid.

Vanuit governance zijn verder de volgende aspecten te benoemen:

- Het pensioenfonds voert een integere bedrijfsvoering. Onderdelen hiervan zijn een adequate AO/IC, beleidsvorming vanuit de doelstellingen van het pensioenfonds en evenwichtige belangenbehartiging, adequaat risicomangement (beheersing van risico's) en openheid over het beleid.
- De bevindingen van de visitatiecommissie, actuaris en accountant zijn allemaal behandeld.
- Het pensioenfonds is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving.
- Er is sprake van een bij het pensioenfonds passende beloningsstructuur. De externe leden van het bestuur en de vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden ontvangen een vaste vergoeding voor hun bestuurslidmaatschap, die gerelateerd is aan de mate van deskundigheid, vaardigheden, verantwoordelijkheid en tijdsbesteding. Gepensioneerde leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen een vacatievergoeding per vergadering en een kilometervergoeding voor reizen. Werkgevers- en deelnemersvertegenwoordigers in beide organen die een dienstverband hebben met de werkgever ontvangen geen vergoeding.
- Alle verbonden personen van het pensioenfonds hebben de gedragscode ondertekend en ondertekenen jaarlijks een verklaring inzake naleving van de gedragscode.
- Er zijn geen klachten ontvangen in 2017.

Code pensioenfonds

De code pensioenfonds wordt nageleefd met de beste intenties. Voor het bestuur zit de waarde ervan in de dialoog en afgewogen besluitvorming, meer dan in het naleven van de letter van de code. Zaken waarvan het pensioenfonds van de code afwijkt, zijn:

- De zelfevaluatie van het bestuur is een continu proces. Daarbij wordt geen gebruik gemaakt van externe hulp omdat het niet in waarde toevoegt en tot hogere kosten leidt.
- Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit in het bestuur. Het houdt daarbij rekening met opleiding, achtergrond en persoonlijkheid. Diversiteit is in de samenstelling van het bestuur aanwezig, maar is geen doel op zich.
- Het pensioenfonds communiceert zo transparant mogelijk naar deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Daarbij houdt zij rekening met de wet- en regelgeving. De communicatie-uitingen stimuleren het pensioenbewustzijn. Het is geen doel op zich om de dialoog te stimuleren. Daarnaast wordt de effectiviteit van de communicatie niet gemeten.

Financiële opzet

Aan het begin van 2016 is een ALM-studie uitgevoerd. De belangrijkste conclusies uit de ALM-studie waren het ongewijzigd laten van het bestaande beleggingsbeleid en het uitvoeren van een nader onderzoek inzake de renteafdekking. Dit onderzoek heeft in de tweede helft van 2017 plaatsgevonden. De uitkomst van het onderzoek was dat een verdere renteafdekking niet nodig is.

Per 1 januari 2017 is er een aanpassing doorgevoerd in het premiebeleid. Voor de Rexel Nederland Regeling is bij de vaststelling van de pensioenpremie voor de solvabiliteitsopslag uitgegaan van het feitelijk eigen vermogen (met als minimum het minimaal eigen vermogen en als maximum het vereist eigen vermogen) in plaats van het vereist eigen vermogen. Daarnaast is de methodiek van de wettelijke premietoets gewijzigd. In plaats van een toets op de zuiver kostendeekkende premie is de toets nu gebaseerd op de gedempte premie.

Jaarlijks voert het pensioenfonds een haalbaarheidstoets uit. Dit betekent dat er voor het gehele pensioenfonds een prognose van 60 jaar wordt gemaakt, waarbij gekeken wordt hoe hoog het pensioenresultaat is na 60 jaar. Het pensioenresultaat is de mate waarin het pensioenfonds in staat is om de inflatie te kunnen volgen (koopkrachtbehoud). Conform de wet dient vervolgens een aantal ondergrenzen te worden vastgesteld. Dit leidde in 2015 bij de uitvoering van de (eerste) aanvangshaalbaarheidstoets tot de volgende ondergrenzen aan het pensioenresultaat:

- vanuit de evenwichtssituatie gemiddeld een pensioenresultaat van 85%;
- vanuit de feitelijke financiële situatie gemiddeld een pensioenresultaat van 81%;
- maximale afwijking van het gemiddelde 25% (slechtweersscenario).

Ieder jaar wordt de haalbaarheidstoets opnieuw uitgevoerd. Zowel in 2016 als in 2017 waren de uitkomsten binnen de vastgestelde grenzen. De uitkomst in 2017 was een verwacht pensioenresultaat van 99,2% (2016: 98,5%) vanuit de feitelijke financiële positie.

Tevens wordt het herstelplan jaarlijks geactualiseerd. Het herstelplan 2017 laat zien dat het pensioenfonds op eigen kracht en zonder extra maatregelen in staat is om binnen de maximale termijn van 10 jaar weer voldoende eigen vermogen op te bouwen.

Beleggingen

Het pensioenfonds kent een passief beleggingsbeleid. De belangrijkste activiteit voor het pensioenfonds is het continu volgen van de beleggingsresultaten. Het totaal beleggingsrendement was in 2017 4,9% (2016: 4,6%).

Er is in 2016 een ALM-studie uitgevoerd om het huidige beleggingsbeleid te toetsen. Daarnaast is in de tweede helft van 2017 een nadere studie uitgevoerd over de mate van renteafdekking. Beide onderzoeken leidden tot het besluit van het bestuur om geen aanpassingen te maken in het beleggingsbeleid.

Vermogensbeheer

Als gevolg van het passieve beleggingsbeleid enerzijds en de eenvoudige structuur van de beleggingen anderzijds is het vermogensbeheer zeer transparant. Het volgen van de beleggingsresultaten en ook het volgen van de kwaliteit van dienstverlening door de vermogensbeheerder is eenvoudig. In 2017 is er geen aanleiding geweest om een wijziging aan te brengen.

De uitbesteding van het vermogensbeheer betekent dat het pensioenfonds geen rechtstreeks zicht heeft en geen directe controle uitvoert op de processen van de externe dienstverleners. Het bestuur stelt daarom kwaliteitseisen aan de organisatie. Afspraken met hen worden periodiek geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

De dienstverlening van zowel de vermogensbeheerder als de custodian worden gecertificeerd (SOC-verklaringen). KPMG heeft in 2017 als onafhankelijke instelling beoordeeld of het kwaliteitssysteem aan de gestelde normen voldoet. Uit de SOC-rapportages blijkt dat alle processen in overeenstemming met de omschreven procedures worden uitgevoerd. Er zijn geen afwijkingen geconstateerd die nadelig van invloed kunnen zijn voor de dienstverlening aan het pensioenfonds.

Pensioenbeheer

De pensioen- en financiële administratie zijn niet uitbesteed, maar worden volledig in eigen beheer uitgevoerd door het pensioenbureau. De reguliere werkzaamheden van het pensioenbureau zijn naar volle tevredenheid uitgevoerd. Er hebben zich geen calamiteiten of bijzonderheden voorgedaan.

Het pensioenbureau heeft in 2017 gewerkt aan de volgende extra activiteiten:

- de ondersteuning van de sociale partners in het kader van een aanpassing van de pensioenleeftijd in de pensioenregeling;
- de voorbereiding van de aanpassing van de pensioenregelingen per 1 januari 2018 in de pensioenadministratie;
- de implementatie van Pensioen 1-2-3 op de website voor gewezen deelnemers.

Het pensioenfonds verstrekt, naast schriftelijke en mondelinge informatie, ook informatie via de website. Op de website zijn de geldende statuten en pensioenreglementen met bijbehorende pensioenbrochures gepubliceerd. Tevens zijn er de uitgebrachte pensioenkranten, de actuele informatie over de toeslagen en de beleidsdekkingsgraad te vinden.

Aan alle deelnemers en pensioengerechtigden is in 2017 hun jaarlijkse uniform pensioenoverzicht verzonden. Er is tweemaal een pensioenkrant gestuurd. Tot slot kunnen alle (gewezen) deelnemers hun pensioenaanspraken terugvinden in het Pensioenregister.

Het beleid in 2017

Pensioenbeleid

De twee pensioenregelingen waarin nog deelnemers kunnen toetreden (Rexel Nederland Regeling en Hagemeyer Regeling) zijn in 2017 niet aangepast. De regelingen bieden dekking ingeval van pensionering, overlijden of arbeidsongeschiktheid tijdens het dienstverband met de werkgever:

- een ouderdomspensioen dat wordt uitgekeerd vanaf de pensioendatum (67 jaar);
- een partnerpensioen dat wordt uitgekeerd na het overlijden;
- een wezenpensioen dat wordt uitgekeerd na het overlijden;
- voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid.

De Rexel Nederland Regeling is een collectief beschikbare premieregeling, waarbij de premie voor drie jaar is vastgesteld. Indien in enig jaar de premie minder bedraagt dan benodigd (met inachtneming van de reserve pensioenpremie) dan zal de opbouw in dat jaar worden verlaagd. De reguliere opbouw van ouderdomspensioen is 1,75% per jaar en de pensioenleeftijd is 67 jaar. Voor het partnerpensioen vindt opbouw plaats ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en is maximaal de prijsindex. Daarnaast geldt een gemaximeerd pensioengevend salaris dat gelijk is aan het maximale WIA-grenssalaris (€ 53.701 in 2017).

De Hagemeyer Regeling kent een opbouw van ouderdomspensioen van 1,864% over de pensioengrondslag. De pensioenleeftijd is 67 jaar. Voor het partnerpensioen vindt opbouw plaats ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en is maximaal de prijsindex. Het pensioengevend salaris is gemaximeerd op het bij ministeriële regeling gepubliceerde bedrag (€ 103.317 in 2017).

Per 1 januari 2018 worden de pensioenregelingen aangepast als gevolg van een aanpassing van de fiscale regelgeving. De pensioenleeftijd zal in beide pensioenregelingen naar 68 jaar gaan. Daarnaast zal in de Rexel Nederland Regeling de opbouw worden verhoogd van 1,75% naar 1,825% per jaar en in de Hagemeyer Regeling van 1,864% naar 1,875%. Voor de Rexel Nederland Regeling leidt de combinatie van de verhoging van de pensioenleeftijd en de verhoging van het opbouwpercentage tot een gelijkblijvende premie. Voor de Hagemeyer Regeling leidt de combinatie van de verhoging van de pensioenleeftijd en de verhoging van het opbouwpercentage tot een versoering van de pensioenregeling en een lagere pensioenpremie.

Mutatieoverzicht deelnemers

Het verzekerdenbestand voor alle pensioenregelingen samen heeft zich in het boekjaar als volgt ontwikkeld:

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal 2017	Totaal 2016
Stand per 1 januari	440	1.635	1.449	3.524	3.559
Toetreding	36	0	0	36	37
Pensionering	-1	-57	58	0	0
Overlijden	-1	-4	-64	-69	-63
Uitdiensttreding	-34	34	0	0	0
Waardeoverdracht	0	-5	0	-5	-6
Afkoop	0	-29	-7	-36	-26
Toekenning nabestaandenpensioen	0	0	29	29	25
Overige oorzaken	-1	-1	1	-1	-2
Stand per 31 december	<u>439</u>	<u>1.573</u>	<u>1.466</u>	<u>3.478</u>	<u>3.524</u>

Premiebeleid

Op enkele deelnemers na kennen alle deelnemers van het pensioenfonds een pensioenopbouw volgens de Rexel Nederland Regeling. Deze regeling is een zogenaamde CDC-regeling. Dit is een pensioenregeling waarbij de pensioenpremie qua hoogte vaststaat voor een bepaalde periode, in dit geval voor drie jaar. Uit de pensioenpremie dient de beoogde pensioenopbouw volgens het pensioenreglement te worden gefinancierd. Wanneer de pensioenpremie hoger is dan de kostendekkende premie, dan wordt het meerdere toegevoegd aan de reserve pensioenpremie. Is de pensioenpremie lager dan de kostendekkende premie, dan wordt het tekort onttrokken aan de reserve pensioenpremie. Blijkt er dan nog steeds een tekort voor een volledige opbouw, dan zal de pensioenopbouw in dat jaar worden verlaagd.

De reserve pensioenpremie wordt gevormd gedurende de driejaarsperiode van de vaste premieafpraak. Aan het einde van de driejaarsperiode wordt een eventuele aanwezige reserve pensioenpremie toegevoegd aan de algemene reserve. In afwijking van het beleid heeft het bestuur besloten om de reserve pensioenpremie eind 2016 niet toe te voegen aan de algemene reserve, maar aan te wenden voor eventuele premietekorten in de jaren 2017 tot en met 2019.

De eerste 3-jaarsperiode eindigde per 31 december 2016. Per 1 januari 2017 is de uitvoeringsovereenkomst met Rexel Nederland B.V. gewijzigd. Naast een actualisering van de gehanteerde uitgangspunten zijn er twee wijzigingen doorgevoerd:

- een andere solvabiliteitsopslag bij de premievaststelling (gebaseerd op het feitelijk eigen vermogen (met als minimum het minimaal vereist eigen vermogen en als maximum het vereist eigen vermogen) in plaats van het vereist eigen vermogen);
- een andere wijze van wettelijke toetsing (gedempte premie in plaats van zuiver kostendekkende premie).

De nieuwe afspraak leidde tot een ongewijzigde pensioenregeling met een nieuwe pensioenpremie van 36,5% voor de jaren 2017 tot en met 2019.

Een kleine groep deelnemers valt onder de Hagemeyer Regeling. Bij deze regeling is de pensioenregeling niet gewijzigd en is de te betalen pensioenpremie gelijk aan de zuiver kostendekkende premie.

Toeslagbeleid

Het pensioenfonds heeft een voorwaardelijke toeslagregeling. Bij de voorwaardelijke toeslagverlening wordt op de pensioenen toeslag verleend van maximaal de consumentenprijsindex (alle huishoudens, afgeleid). Het bestuur heeft in zijn beleidsvoornemen kaders aangegeven die het uitgangspunt zijn voor de beslissing over toeslagverlening. Als de beleidsdekkingsgraad zich onder de 120% bevindt wordt er geen toeslag verleend. Omdat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 109,6% is, heeft het bestuur per 1 januari 2018 geen toeslag verleend.

De prijsindex bedroeg 1,3%. Omdat er ook in de afgelopen jaren geen ruimte was voor toeslagverlening, groeit daarmee de maximale toeslagachterstand tot in totaal 12,9%. Bij een structureel herstel, zoals in het beleid is beschreven, kan het bestuur besluiten om de achterstand in de toeslagverlening weer in te halen.

Het pensioenfonds heeft de ambitie om uit de beleggingsopbrengsten, gemeten over een langere termijn, een toeslag te kunnen bieden die gelijk is aan de stijging van het consumentenprijsindexcijfer. Dit dient binnen een acceptabel risiconiveau gerealiseerd te worden. Voor deze toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De huidige financiële positie maakt het naar verwachting niet mogelijk om deze ambitie in de komende jaren te realiseren.

Beleggingsbeleid

Om de geformuleerde beleggingsdoelstelling bij een acceptabel risiconiveau te bereiken, is een strategische norm en een bandbreedte vastgesteld voor de verdeling van de beleggingen. De verdeling en bandbreedte zijn als volgt:

Beleggingscategorie	Norm	Minimaal	Maximaal
Aandelen	37,5%	34,5%	40,5%
Vastrentende waarden	62,5%	59,5%	65,5%

De aandelenportefeuille bestaat uit in Euro genoteerde aandelen in de EMU landen. De vermogensbeheerder heeft de opdracht om de “MSCI EMU”-index te volgen.

De vastrentende waarden zijn gesplitst in:

- De Zuid-Europese landen. Er is een (afgesplitste) portefeuille met obligaties uit de landen Italië, Spanje, Ierland en Portugal. De obligaties worden aangehouden tot de einddatum. Hierin vinden geen nieuwe aankopen meer plaats. Deze gesloten portefeuille wordt dus geleidelijk afgebouwd.
- De Noord-Europese landen. De vermogensbeheerder heeft de opdracht om de “Barclays’ Euro-Aggregate: Treasury DE, FR, NL, BE, AT & FI only”-index te volgen.

Herallocatiebeleid. Het herallocatiebeleid is bedoeld om de strategische normverdeling van het belegde vermogen zoveel mogelijk op het gewenste niveau te handhaven. Dit vindt plaats door de strategische normverdeling van de portefeuille binnen de bandbreedtes te blijven volgen. Indien onvoorzien omstandigheden zich manifesteren kan de herallocatie tijdelijk worden opgeschort. Het bestuur neemt hierover een discretionaire beslissing. In 2017 heeft één keer een herallocatie plaatsgevonden.

Derivatenbeleid. De vermogensbeheerder maakt beperkt gebruik van derivaten puur om de indices te kunnen blijven volgen. De vermogensbeheerder mag binnen het mandaat gebruik maken van futures op aandelen om kleine sommen geld, tot een maximum van 5% van de portefeuillewaarde, efficiënt als aandelen te kunnen beleggen. De bedoeling hiervan is mede om dividenden te herinvesteren tussen het moment dat het dividend wordt toegekend en het moment dat het dividend daadwerkelijk wordt uitgekeerd.

Rentebeleid. Het rentebeleid is vormgegeven door bij de vaststelling van de strategische normverdeling van de beleggingsportefeuille rekening te houden met de waarde van de vastrentende waarden (obligatieportefeuilles) en de contante waarde van toekomstige pensioenuitkeringen. Er wordt een berekening gemaakt van enerzijds de waarde van de obligatieportefeuille en anderzijds de contante waarde van de verwachte pensioenuitkeringen. Indien blijkt dat de contante waarde van de pensioenuitkeringen in de eerste 10 jaar plus één derde van de contante waarde van de pensioenuitkeringen na 10 jaar niet meer door de obligatieportefeuille worden gedekt, zal de strategische normverdeling opnieuw worden vastgesteld.

Valutabeleid. De strategie van het pensioenfonds is om niet te beleggen in vreemde valuta.

Verantwoord beleggen

De uitgangspunten van het beleggingsbeleid worden jaarlijks besproken met het verantwoordingsorgaan. Het bestuur is zich ervan bewust dat het als belegger een verantwoordelijke rol heeft in de maatschappij. Het pensioenfonds belegt conform de eisen die de wetgeving stelt ten aanzien van duurzaam beleggen. In de pensioensector wordt voor wat betreft het beleggingsbeleid veel aandacht gevestigd op aspecten als milieu, klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Het pensioenfonds heeft voor de gehele beleggingsportefeuille gekozen voor passief beleggen. Standaard benchmarks worden gevolgd en daardoor heeft het pensioenfonds geen directe invloed op deze beleggingsaspecten. Als relatief kleine beleggingsinstelling is hier bewust voor gekozen.

Er liggen geen specifieke ESG-componenten aan de gekozen benchmark ten grondslag (ESG is de afkorting van Environmental, Social and Governance). Wel hanteert de vermogensbeheerder een beleid dat strookt met nationale wetgevingen. Er wordt geen gebruik gemaakt van stemrecht op aandelen in beursfondsen. In 2018 zal er aandacht worden besteed aan het vormen van een duidelijker ESG-beleid.

Risicomanagementbeleid

Een van de onderdelen van de verbeterslag was een verdere professionalisering van het integraal risicomanagement. Dit is in januari 2017 volledig doorgevoerd. De belangrijkste aspecten waren het opstellen van een beleidsdocument, een (integrale) risicoanalyse en een overzicht van alle beheersmaatregelen.

Het geformaliseerde en gestructureerde risicomanagementbeleid is door een externe partij beoordeeld. Het oordeel was dat de opzet adequaat en compleet is. In 2017 is het risicomanagementbeleid volledig geïmplementeerd. Aan het begin van 2018 is het beleid geëvalueerd. Uit de evaluatie is gebleken dat het pensioenfonds adequate invulling heeft gegeven aan de werking van het risicomanagementbeleid. Dit is tot uitdrukking gekomen bij de bestuurlijke jaarplanning, de evaluaties van de integrale risicoanalyses, het bijhouden van alle beheersmaatregelen (met name de monitoring) en de evaluatie van het beleid inzake risicomanagement zelf.

Meest significante risico's. Uit de gedurende 2017 uitgevoerde risicoanalyse blijkt dat er vier risico's als significant zijn te beschouwen: het renterisico en het looptijdenrisico (beide in het kader van matching), het marktrisico (vastrentende waarden en aandelen) en het kredietrisico. De overige risico's zijn beperkt of laag.

De vier risico's zijn allemaal financiële risico's, welke helder zijn en bewust worden gelopen. De wijze waarop met deze risico's wordt omgegaan is verdisconteerd in het strategische beleggingsbeleid. Daarbij is een balans gezocht tussen korte termijn solvabiliteit enerzijds en lange termijn gewenste toeslagverlening anderzijds. In 2016 is een ALM-studie uitgevoerd waarbij het beleggingsbeleid met alle risico's is uitgediept. Daarnaast is in 2017 een nadere analyse uitgevoerd van de mate van renteafdekking. Beide onderzoeken leidden tot het besluit om het beleggingsbeleid niet te wijzigen. Er zijn derhalve geen aanvullende beheersmaatregelen getroffen.

Risicobereidheid. De voor het pensioenfonds geldende risicohouding is ‘behoudend’. Het huidige strategische beleggingsbeleid sluit aan op deze risicohouding, hetgeen tot uiting komt in de hoogte van het vereist eigen vermogen en in de ondergrenzen die uit de haalbaarheidstoets zijn vastgesteld. De genoemde financiële risico’s zijn daarmee sluitend bij de risicohouding.

Impact van verwezenlijking meest significante risico’s. Ieder jaar voert het pensioenfonds een impactanalyse uit. Deze financiële analyse geeft inzicht in het effect van een stijging / daling van zowel de rente als het rendement op zakelijke waarden op de hoogte van de dekkingsgraad. Daarnaast zijn aan het eind van 2017 scenarioanalyses uitgevoerd, waar de ontwikkeling van de dekkingsgraad in de komende 10 jaar is onderzocht en waarbij naar verschillende scenario’s is gekeken. Hiermee wordt de gevoeligheid van marktbevingen op de technische voorzieningen, de beleggingen en de dekkingsgraad inzichtelijk gemaakt.

Belangrijke risico’s afgelopen boekjaar. De belangrijkste financiële risico’s zijn het renterisico en het aandelenrisico. Deze risico’s worden bewust gelopen om een mate van toeslagverlening in de toekomst na te streven. Dit komt ook tot uitdrukking in de resultaten van het pensioenfonds. In 2017 was er sprake van een positief resultaat op intrest van € 17.925.683 en in 2016 een verlies van € 8.615.479.

Verbeteringen van systeem van risicomanagement. In januari 2017 is de verbetering van het gehele integraal risicomanagement volbracht. Het jaar 2017 stond in het teken van een volledige implementatie van het risicomanagement. Tevens zijn gedurende 2017 de vijf aandachtsgebieden (governance, financiële opzet, beleggingen, vermogensbeheer en pensioen- en financieel beheer) geëvalueerd, inclusief de (bruto en netto) risico’s en de beheersmaatregelen.

Financiële ontwikkelingen in 2017

(alle bedragen in 1.000 euro)

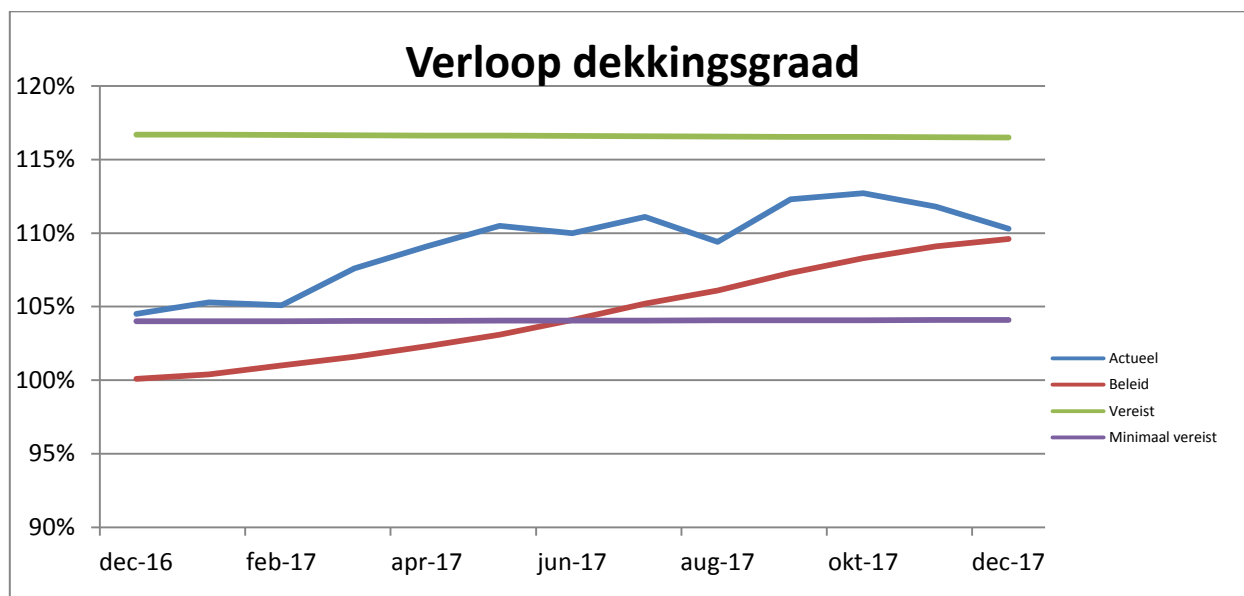
Financiële positie per 31 december 2017

De financiële positie van het pensioenfonds wordt gemeten door de beleidsdekkingsgraad. Dit is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Per 31 december 2017 is deze gelijk aan 109,6% tegenover een beleidsdekkingsgraad per 31 december 2016 van 100,1%.

Daarnaast dient jaarlijks de reële dekkingsgraad te worden vastgesteld. De reële dekkingsgraad houdt bij de berekening van de technische voorzieningen rekening met toekomstige toeslagen over de opgebouwde pensioenen. De reële dekkingsgraad geeft daardoor de verhouding weer tussen het actueel aanwezige vermogen en het vermogen dat nodig is om – bovenop de nominale pensioenverplichtingen – ook de voorwaardelijke toeslagen op het niveau van de prijsontwikkeling te kunnen verstrekken. Een reële dekkingsgraad van 100% houdt dus in dat een pensioenfonds voldoende in kas heeft om niet alleen de nominale pensioenverplichtingen, maar ook de voorwaardelijke toeslagen te kunnen financieren. Aan het eind van 2017 bedraagt de reële dekkingsgraad 89,8%.

Omdat het pensioenfonds per 31 december 2016 nog steeds een lagere beleidsdekkingsgraad had dan het vereist eigen vermogen van 116,7%, heeft het pensioenfonds in 2017 zijn herstelplan geactualiseerd.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad, de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraden is in 2017 als volgt:

Belegd vermogen. De verdeling van het belegd vermogen aan het einde van het jaar was als volgt:

Beleggingscategorie	2017	2016
Aandelen	132.756 (38,2%)	136.097 (39,6%)
Obligaties Noord-Europese landen	166.192 (47,7%)	156.283 (45,5%)
Obligaties Zuid-Europese landen (afgesplitste portefeuille)	48.928 (14,1%)	51.366 (14,9%)
Totaal	347.876 (100%)	343.746 (100%)

Technische voorzieningen. De opbouw van de technische voorzieningen aan het einde van het jaar was als volgt:

	2017	2016
Deelnemers	22.931	21.391
Gewezen deelnemers	94.979	104.685
Pensioengerechtigden	214.850	222.864
	<hr/>	<hr/>
	332.760	348.940
	<hr/>	<hr/>

Ontwikkeling financiële positie. De financiële positie van het pensioenfonds ontwikkelde zich in 2017 als volgt:

	Vermogen (excl. reserve pensioenpremie)	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad actueel
Stand per 1 januari 2017	364.695	348.940	104,5%
Premies	3.857	3.017	0,2%
Mutatie reserve pensioenpremie	-197	0	0,0%
Beleggingsopbrengsten	15.832	-737	4,7%
Uitkeringen	-15.912	-15.871	0,4%
Wijziging marktrente	0	-3.301	1,2%
Wijziging gebruik RTS	0	1.900	-0,7%
Overig	-1.180	-1.177	0,0%
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december 2017	367.095	332.760	110,3%
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Analyse van het resultaat van het boekjaar

Het pensioenfonds kende in 2017 een positief resultaat van 18.777 (2016: een negatief resultaat van 9.209). Ieder jaar wordt het behaalde resultaat geanalyseerd. Het resultaat opgesplitst naar bronnen ziet er als volgt uit:

Resultatenbron	2017	2016
Pensioenopbouw	198	-122
Kosten	0	0
Intrest en toeslagverlening	17.926	-8.616
Overige	653	-471
	<hr/>	<hr/>
Totaal	18.777	-9.209
	<hr/>	<hr/>

In de paragraaf ‘Actuariële analyse in 2017’ is een uitgebreide uiteenzetting van de resultaatbronnen te vinden.

In 2017 is besloten om geen toeslag te verlenen per 1 januari 2017. Het positieve resultaat op intrest en toeslagverlening komt met name door de behaalde beleggingsopbrengsten.

Het overige resultaat wordt vooral bepaald door het jaarlijks fluctuerende resultaat op sterfte.

Beleggingsrendement

In 2017 hebben de aandelen positief gerendeerd. Daarnaast is in 2017 de marktrente gestegen, waardoor de waarden van de obligaties zijn gedaald. Dit heeft geleid tot een negatief rendement op de obligaties. Voor de Zuid-Europese landen is daarnaast sprake geweest van een verbetering van de kredietwaardigheid. Per saldo heeft dit geleid tot een positief rendement op deze beleggingscategorie. Over de totale portefeuille bedraagt het rendement in 2017 4,9%. De afzonderlijke rendementen waren als volgt:

	Behaald rendement voor aftrek kosten	Benchmark voor aftrek kosten	Behaald rendement na aftrek kosten
Beleggingscategorie			
Aandelen	13,1%	12,5%	12,9%
Obligaties Noord-Europese landen	-0,4%	-0,3%	-0,5%
Obligaties Zuid-Europese landen (afgesplitste portefeuille)	0,6%	0,6%	0,5%
Totaal	4,9%	4,7%	4,7%

Op de obligatieportefeuilles is een rendement (vrijwel) gelijk aan de indices behaald wat verwacht werd, omdat dit het beleid is. Op de aandelenportefeuille scoort het pensioenfonds boven de index. Dit wordt veroorzaakt door de gunstige fiscale situatie van een Nederlandse stichting ten opzichte van de index.

Wettelijke premietoets

De Pensioenwet schrijft voor dat de door een pensioenfonds te ontvangen pensioenpremie ten minste gelijk dient te zijn aan de gedempte premie. De ontvangen pensioenpremie over boekjaar 2017 bedraagt 3.857. Hiervan is 197 toegevoegd aan de reserve pensioenpremie. De gedempte premie was in 2017 2.903. De ontvangen pensioenpremie onder aftrek van de toevoeging aan de reserve pensioenpremie was hoger dan de gedempte premie, waarmee is voldaan aan de wettelijke toets.

Het overschot op de gedempte premie wordt hoofdzakelijk verklaard door het verschil in gehanteerde rente. De gedempte premie is berekend op de gemiddelde rente over de jaren 2007 tot en met 2016. De ontvangen pensioenpremie onder aftrek van de toevoeging aan de reserve pensioenpremie is vastgesteld aan de hand van de rente van eind 2016. Deze rente was lager dan de gemiddelde rente over de jaren 2007 tot en met 2016. Hierdoor is de ontvangen pensioenpremie onder aftrek van de toevoeging aan de reserve pensioenpremie hoger dan de gedempte premie.

Pensioenuitvoeringskosten

De uitvoeringskosten bedroegen in 2017 638 (2016: 648). Uitgedrukt per deelnemer en pensioengerechtigde bedragen de uitvoeringskosten € 335,00 (2016: € 344,00). De afname wordt veroorzaakt door een stijging van het aantal pensioengerechtigden en een daling van de uitvoeringskosten.

Bij de vaststelling van het gemiddelde bedrag van € 335,00 zijn conform de voorschriften de gewezen deelnemers buiten beschouwing gelaten. Als ook de gewezen deelnemers in aanmerking worden genomen bedragen de uitvoeringskosten € 183,00 (2016: € 180,00) per verzekerde. Dit grote verschil ontstaat omdat ons pensioenfonds relatief veel gewezen deelnemers heeft.

Kosten vermogensbeheer

De kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten en bestuurskosten bedroegen 485 (2016: 498). Dit was 0,14% (2016: 0,15%) van het gemiddeld belegd vermogen. De afname wordt enerzijds veroorzaakt door een daling van de transactiekosten als gevolg van een daling van de verkooptransacties van de obligaties. Daarnaast is het gemiddeld belegd vermogen in 2017 toegenomen.

Een specificatie hiervan staat in de onderstaande overzichten.

2017	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	164	6	165
Vastrentende waarden	194	81	291
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten per beleggingscategorie	358	87	445
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Kosten bestuur	40	0	40
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal overige vermogensbeheerkosten	40	0	40
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten vermogensbeheer	398	87	485
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

2016	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	140	1	141
Vastrentende waarden	193	97	290
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten per beleggingscategorie	333	98	431
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Kosten bestuur	67	0	67
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal overige vermogensbeheerkosten	67	0	67
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten vermogensbeheer	400	98	498
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

De transactiekosten van de aandelen zijn de kosten die daadwerkelijk in rekening zijn gebracht. De transactiekosten van de obligaties zijn gebaseerd op een spread van 0,05% voor de AAA-staatsobligaties en een spread van 0,175% voor de overige obligaties.

Dwangsommen en boetes

In het afgelopen jaar zijn geen dwangsommen en boetes aan het pensioenfonds opgelegd. Bovendien is er geen bewindvoerder of curator aangesteld door de toezichthouder. Ten slotte is er geen aanwijzingsbeschikking aan het pensioenfonds afgegeven door de toezichthouder.

Oordeel actuaris

De actuaris is van oordeel dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132. Het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen. Het aanwezig eigen vermogen is lager dan het vereist eigen vermogen.

Actuariële analyse over 2017

(alle bedragen in 1.000 euro)

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

	2017	2016
Resultaat op pensioenopbouw		
Beschikbaar voor pensioenopbouw	3.378	2.928
Benodigd voor pensioenopbouw	-3.017	-2.564
Vrijgevallen solvabiliteitstoelage	-163	-486
	<hr/>	<hr/>
	198	-122
Resultaat op kosten		
Beschikbaar voor kosten	638	648
Gemaakte kosten	-638	-648
	<hr/>	<hr/>
	0	0
Resultaat op intrest en toeslagverlening		
Beleggingsresultaten	15.832	13.224
Intresttoevoeging technische voorzieningen	694	185
Wijziging marktrente	3.301	-22.023
Wijziging gebruik RTS	-1.900	0
Resultaat op toeslagverlening	-1	-2
	<hr/>	<hr/>
	17.926	-8.616
Overige resultaten		
Resultaat op waardeoverdrachten	-34	18
Resultaat op sterfte	440	-744
Resultaat op invalidering en revalidering	181	154
Resultaat op uitkeringen	-54	-41
Resultaat op overige mutaties	8	16
Aanpassing sterftegrondslagen	0	-360
Overige baten	112	486
	<hr/>	<hr/>
	653	-471
Totaal saldo van baten en lasten	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
	18.777	-9.209

Verwachte ontwikkelingen het komende jaar

In 2017 heeft het bestuur gewerkt aan de volledige implementatie van de wijzigingen uit hoofde van de verbeteringslag. In februari 2018 heeft het bestuur de uitvoering van deze implementatie geëvalueerd. De conclusie van het bestuur is dat het pensioenfonds opereert op een wijze waarop zij adequate invulling geeft aan “de werking”.

In 2018 zal er specifiek aandacht zijn voor de volgende onderwerpen:

Beleggen in hypotheek

Aan het eind van 2017 is een eerste stap gezet naar het onderzoeken van hypotheek als mogelijke beleggingscategorie van het pensioenfonds. In 2018 heeft een nadere analyse plaatsgevonden.

Beleid inzake ESG

Het pensioenfonds kent op dit moment geen helder ESG-beleid. Als gevolg van de marktontwikkelingen op dit gebied meent het bestuur dat er nadere beleidsvorming plaats dient te vinden. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van het servicedocument ‘Verantwoord beleggen’, welke is uitgebracht door de Pensioenfederatie.

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Per 25 mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming van kracht. Aan het begin van 2018 heeft het bestuur (in samenwerking met de werkgever Rexel Nederland B.V.) de gevolgen voor het pensioenfonds in kaart gebracht en waar nodig zijn aanpassingen doorgevoerd in de uitvoering.

Bussum, 8 juni 2018

Het bestuur

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is sinds 1 juli 2014 de wettelijke vertegenwoordiger van werkgevers, werknemers en ex-werknemers (al dan niet gepensioneerd). Het bestuur heeft de werkwijze van het verantwoordingsorgaan in een reglement vastgelegd; hierin zijn bepalingen opgenomen over de samenstelling, benoeming, taken, bevoegdheden en de werkwijze van het verantwoordingsorgaan. Ook zijn afspraken gemaakt over welke informatie het verantwoordingsorgaan zal ontvangen, de frequentie van het overleg met het bestuur en de te behandelen onderwerpen.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van z'n taakuitoefening in 2017 kennisgenomen van formele verantwoordingsdocumenten t.w.: het jaarverslag 2016, de bevindingen van de externe accountant en actuaris, het rapport van de visitatiecommissie en de notulen van de gehouden bestuursvergaderingen.

Ultimo 2017 was het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

Rinus Zuurmond	voorzitter
Peter Vermeij	secretaris
Arthur Sanders	lid (namens pensioengerechtigden)
Ben Borkus	lid (namens pensioengerechtigden)
John Schilt	lid (namens deelnemers)
Ronald de Vries	lid (namens deelnemers)

Het verantwoordingsorgaan is in 2017 vier keer bijeen geweest, waarvan twee keer gezamenlijk met het bestuur en de directeur. In het kader van het uitoefenen van het intern toezicht zijn enkele leden van het verantwoordingsorgaan geïnterviewd door de visitatiecommissie. Daarnaast werden in het verslagjaar door leden van het verantwoordingsorgaan meerdere themadagen bezocht die georganiseerd werden door de Pensioenfederatie (een platform waarbij verantwoordingsorganen van een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen - waaronder Stichting Pensioenfonds Sagittarius - zijn aangesloten).

Ook werd er steeds weer met belangstelling uitgekeken naar de maandelijkse rapportage van de beleggingsresultaten (Northern Trust Asset Management) en de financiële positie (dashboard) van ons pensioenfonds. Deze laatste rapportage leerde ons, dat als gevolg van de stijging van de koers van aandelen en de stijging van de rente zowel de actuele - als de beleidsdekkingsgraad gedurende het verslagjaar zijn toegenomen en ultimo 2017 op resp. 110,3% en op 109,6% zijn uitgekomen.

Naast het uitoefenen van de belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan te weten 'een oordeel geven over het handelen van het bestuur van ons pensioenfonds, het gevoerde beleid alsmede de toekomstige beleidskeuzes' heeft het verantwoordingsorgaan in 2017 aan het bestuur advies uitgebracht over het jaarverslag en de jaarrekening 2016, het actuaireel rapport 2016 en de bevindingen van het intern toezicht.

In de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan kwam o.a. het volgende aan de orde:

- beleggingsbeleid en beleggingsplan 2017 (Rente afdekking)
- toekomstbestendigheid pensioenfonds
- verbeter slag/aanbevelingen De Nederlandsche Bank
- betrokkenheid bij de benoeming van 'n bestuurslid (C)
- het communicatieplan
- de uitgave "Pensioenkrant" en de wekelijkse publicatie "Het pensioennieuws"

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat door de eerder gerapporteerde gunstige financiële ontwikkelingen, met als gevolg de toegenomen dekkingsgraad, ons pensioenfonds in 'n wat rustiger vaarwater ten opzichte van jaar 2016 is terecht gekomen en hiermee de dreigende kreet als: "korten op pensioenen" weer even wat verder van ons af is komen te staan. Voorts is het verantwoordingsorgaan van mening dat het bestuur ook in het verslagjaar voortvarend heeft gewerkt aan het opvolgen van adviezen en het oplossen van tekortkomingen.

Het verantwoordingsorgaan is tot de conclusie gekomen dat het bestuur bij het maken van zijn beleidskeuzes voor alle betrokken partijen een zorgvuldige belangenafweging heeft gemaakt.

Via het pensioenbureau kunt u met het verantwoordingsorgaan in contact komen.

Bussum, 8 juni 2018

Het verantwoordingsorgaan:

R. Zuurmond

A.P.M. Sanders

P. Vermeij

J.E. Schilt

B.P.T. Borkus

R.J. de Vries

Reactie van het bestuur

Het verantwoordingsorgaan heeft over 2017 aan het bestuur verslag uitgebracht. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan hiervoor.

Bussum, 8 juni 2018

Het bestuur

Verslag van het intern toezicht

Als gevolg van het uitgevoerde verbetertraject en de evaluatie door DNB daarvan in 2017 is de governance van het pensioenfonds op orde. Het bestuur is naar de mening van de visitatiecommissie voldoende slagvaardig en bovendien deskundig. Dit komt mede door de aanwezigheid van twee onafhankelijke professionele bestuurders. Ook het pensioenbureau is van goede kwaliteit. De inzet en de betrokkenheid van het bestuur is groot, maar dat laat onverlet dat bepaalde thema's zoals de toekomstbestendigheid, IT-beveiliging en privacywetgeving naar de mening van de visitatiecommissie belangrijke aandachtspunten moeten zijn en blijven.

De visitatiecommissie typeert het pensioenfonds als een praktisch en kostenbewust ingestelde organisatie, waarbij de meeste zaken intern worden uitgevoerd. In 2017 is veel aandacht besteed aan uitvoering van de geïmplementeerde maatregelen naar aanleiding van de bevindingen van DNB uit 2016. De uitwerking van het integrale risicomanagement zal de komende jaren meer onderbouwd in de besluitvorming tot uitdrukking moeten komen.

Het verantwoordingsorgaan dat het bestuur intern tegenkracht moet leveren, heeft het afgelopen jaar invulling gegeven aan haar verantwoordingsrol. De aanwezige deskundigheid is voldoende om tegenwicht te vormen voor het bestuur. Bovenstaande neemt niet weg dat het deskundigheidsniveau van het verantwoordingsorgaan een blijvend aandachtspunt is voor verantwoordingsorgaan en bestuur.

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds kwalificeert zich als passief. Het bestuur geeft aan in haar beleggingsvisie dat zij niet overtuigd is van de meerwaarde van een actief beleid. Hierbij wordt het renterisico niet volledig gehedged en is daarmee een risico voor het pensioenfonds. Het bestuur is zich er van bewust welke risico's dit met zich meebrengt en heeft in 2017 een nadere analyse over het rentebeleid uitgevoerd.

Hilversum, 9 mei 2018

De visitatiecommissie:

P.E.M. Peerboom

F.M.M. Poorthuis

E.S. Kattouw

Reactie van het bestuur

De visitatiecommissie heeft over het jaar 2017 een rapport opgesteld over de uitgevoerde werkzaamheden en bevindingen. Het bestuur bedankt de visitatiecommissie hiervoor. De in de rapportage opgenomen aanbevelingen zullen door het bestuur in 2018 worden behandeld.

Bussum, 8 juni 2018

Het bestuur

Balans per 31 december 2017

na resultaatbestemming

(alle bedragen in 1.000 euro)

	<i>toelichting</i>	2017	2016
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	4	347.876	343.746
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	5	19.259	21.125
Vorderingen en overlopende activa	6	1.286	1.194
Liquide middelen	7	266	193
		<hr/>	<hr/>
Totaal activa		368.687	366.258
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Passiva			
Algemene reserve	8	34.335	15.755
Reserve pensioenpremie	9	1.042	845
Technische voorzieningen	10	332.760	348.940
Schulden en overlopende passiva	11	550	718
		<hr/>	<hr/>
Totaal passiva		368.687	366.258
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Dekkingsgraad actueel		110,3%	104,5%
Beleidsdekkingsgraad		109,6%	100,1%

Staat van baten en lasten over 2017

(alle bedragen in 1.000 euro)

	<i>toelichting</i>	2017	2016
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	13	3.857	3.424
Overgenomen pensioenverplichtingen	14	40	31
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	15	15.832	13.224
Uitkeringen uit hoofde van herverzekering	16	1.560	1.620
		<hr/>	<hr/>
Totaal baten		21.289	18.299
		<hr/>	<hr/>
Lasten			
<i>pensioenopbouw</i>	17	3.017	2.564
<i>toeslagverlening</i>	18	1	2
<i>intresttoevoeging technische voorzieningen</i>	19	-737	-197
<i>onttrekking technische voorzieningen voor pensioenuitkeringen</i>	20	-15.871	-16.182
<i>onttrekking technische voorzieningen voor kosten</i>	21	-482	-494
<i>toevoeging overgenomen pensioenverplichtingen</i>	22	48	32
<i>vrijval overgedragen pensioenverplichtingen</i>	23	-40	-198
<i>wijziging marktrente</i>	24	-3.426	23.012
<i>wijziging sterfetafel</i>		0	334
<i>wijziging partnerfrequentie</i>	25	82	0
<i>wijziging gebruik RTS</i>	26	2.014	0
<i>overige wijzigingen in de technische voorzieningen</i>	27	-786	768
		<hr/>	<hr/>
Totaal mutatie technische voorzieningen (incl. herverzekeringsdeel)		-16.180	9.641
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	28	1.866	709
Overgedragen pensioenverplichtingen	29	66	179
Pensioenuitkeringen	30	16.122	16.331
Pensioenuitvoeringskosten	31	638	648
		<hr/>	<hr/>
Totaal lasten		2.512	27.508
		<hr/>	<hr/>
Saldo van baten en lasten		18.777	-9.209
		<hr/>	<hr/>
<i>Bestemming van het saldo</i>			
		2017	2016
Algemene reserve		18.580	-9.086
Reserve pensioenpremie		197	-123
		<hr/>	<hr/>
Totaal		18.777	-9.209
		<hr/>	<hr/>

Kasstroomoverzicht over 2017

(alle bedragen in 1.000 euro)

	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	3.765	3.402
Ontvangen waardeoverdrachten	40	31
Betaalde pensioenuitkeringen	-16.108	-16.322
Betaalde waardeoverdrachten	-66	-179
Ontvangen uitkeringen herverzekering	1.560	1.249
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-639	-639
	<hr/>	<hr/>
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-11.448	-12.458
	<hr/>	<hr/>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	46.445	42.433
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	9.087	9.843
Aankopen beleggingen	-43.184	-39.950
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-579	-271
Mutatie liquide middelen m.b.t. beleggingen	-248	-127
	<hr/>	<hr/>
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	11.521	11.928
	<hr/>	<hr/>
Mutatie liquide middelen	73	-530
	<hr/>	<hr/>
Liquide middelen per 31-12	266	193
Liquide middelen per 01-01	193	723
	<hr/>	<hr/>
<i>Mutatie liquide middelen</i>	73	-530
	<hr/>	<hr/>

Toelichting algemeen

(alle bedragen in 1.000 euro)

1 Inleiding

Het pensioenfonds is gevestigd op Brediusweg 57A te Bussum en heeft KvK-nummer 41194876. Het pensioenfonds heeft tot doel uitvoering te geven aan de pensioenreglementen zoals die gelden en hebben gegolden voor de aangesloten ondernemingen. Dit betreft het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers.

2 Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Het bestuur heeft op 8 juni 2018 de jaarrekening vastgesteld.

3 Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

(a) Balans

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

(a.1) Beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

De aandelen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen.

De vastrentende waarden zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen, inclusief lopende intrest.

De vermogensbeheerder maakt binnen het mandaat gebruik van futures op aandelen om kleine sommen geld efficiënt als aandelen te kunnen beleggen. Alle derivaten betreffen gekochte futures op de STOXX 50. Omdat koersresultaten dagelijks worden verrekend is de balanswaarde ultimo boekjaar 0.

(a.2) Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Voor het herverzekeringsdeel technische voorzieningen gelden dezelfde grondslagen als voor de technische voorzieningen (punt a.6).

(a.3) Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid. Gezien de aard van de vorderingen en overlopende activa zijn de reële waarde en de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

(a.4) Algemene reserve

De algemene reserve wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en passiva (inclusief reserve pensioenpremie en technische voorzieningen) volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans.

(a.5) Reserve pensioenpremie

Voor de collectief beschikbare premieregeling wordt over de jaren 2017 tot en met 2019 een eventueel overschot uit de ontvangen pensioenpremie toegevoegd aan de reserve pensioenpremie.

Indien in deze periode van drie jaar de ontvangen pensioenpremie lager is dan de kostendekkende premie (of de gedempte premie als die hoger is), wordt het tekort onttrokken aan de reserve pensioenpremie, voor zover aanwezig.

De reserve pensioenpremie maakt geen onderdeel uit van het eigen vermogen. Aan het einde van de driejaarsperiode zal de reserve pensioenpremie vrijvallen in de algemene reserve. Het bestuur kan dan echter besluiten om de reserve pensioenpremie in te zetten voor eventuele toekomstige premietekorten.

(a.6) Technische voorzieningen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de technische voorzieningen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de op balansdatum opgebouwde nominale aanspraken.

Bij de berekening van de technische voorzieningen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken (inclusief toegekende toeslagen). Voor arbeidsongeschikten wordt tevens de toekomstige pensioenopbouw in de technische voorzieningen inbegrepen. Dit geldt niet voor langdurig zieken. Voor hen zijn uitsluitend de verworven aanspraken in de technische voorzieningen inbegrepen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2017:

- Rekenrente: volgens de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.
- Overlevingstafels: AG-Prognosetafel 2016 met startkolom 2018.
- Voor de ervaringssterfte vindt een correctie plaats op basis van de ES-P2 factoren.

- Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegaan partnerpensioen wordt voor de regelingen waarbij sprake is van het onbepaalde partnersysteem een partnerfrequentie gehanteerd van 100%. Voor de regelingen waarbij sprake is van het bepaalde partnersysteem wordt uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat.
Vanaf de pensioendatum wordt voor alle regelingen de werkelijke burgerlijke staat gehanteerd.
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- Kostenopslag: 3% van de technische voorzieningen in verband toekomstige administratie- en excassokosten.
- Wezenopslag: 5% van de voorziening van het latent partnerpensioen van (gewezen) deelnemers.

(a.7) Schulden en overlopende passiva

Schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Gezien de aard van de schulden en overlopende passiva zijn de reële waarde en de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

(b) Staat van baten en lasten

Alle baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben, tenzij anders vermeld.

(b.1) Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Premiebijdragen zijn aan de periode toegerekend waarop zij betrekking hebben en waarin de arbeidsprestatie geleverd is. De premie wordt berekend op basis van de uitvoeringsovereenkomst.

(b.2) Overgenomen pensioenverplichtingen

Overgenomen pensioenverplichtingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in het boekjaar dat de daadwerkelijke betaling plaatsvindt.

(b.3) Beleggingsresultaten risico pensioenfondsen

Directe en indirecte resultaten en aan de verslagperiode toe te rekenen kosten van beleggingen, worden afzonderlijk gepresenteerd. Onder de directe resultaten worden opbrengsten uit rente en dividend gepresenteerd. Dividend wordt op het moment van betaalbaarstelling verantwoord.

Waardeveranderingen zijn indirecte beleggingsresultaten en worden aan de periode toegerekend waarin zij optreden.

(b.4) Mutaties technische voorzieningen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw voor deelnemers wordt toegevoegd aan de technische voorzieningen in het jaar waarin de opbouw plaatsvindt, met uitzondering van de opbouw voor arbeidsongeschikten. De toekomstige premievrije pensioenopbouw (vanaf het moment van invalidering tot het bereiken van de pensioenrichtleeftijd) van arbeidsongeschikte deelnemers wordt toegevoegd aan de technische voorzieningen in het jaar waarin de arbeidsongeschiktheid ontstaat.

Toeslagverlening

De toevoeging aan de technische voorzieningen uit hoofde van toeslagverlening vindt plaats in het jaar waarin het bestuursbesluit wordt genomen.

Intresttoevoeging technische voorzieningen

Aan de technische voorziening wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo vorig boekjaar.

Onttrekking technische voorzieningen voor pensioenuitkeringen

Pensioenuitkeringen vallen vrij uit de technische voorzieningen in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Onttrekking technische voorzieningen voor kosten

De vrijval van de technische voorzieningen voor kosten vindt plaats in het jaar waarop de pensioenuitkeringen en overgedragen pensioenverplichtingen uit de technische voorzieningen vrijvallen.

Toevoeging overgenomen pensioenverplichtingen

Overgenomen pensioenverplichtingen worden aan de technische voorzieningen toegevoegd in het jaar van ontvangst van de andere pensioenuitvoerder.

Vrijval overgedragen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen worden aan de technische voorzieningen onttrokken in het jaar van betaling aan de andere pensioenuitvoerder.

Wijziging marktrente

Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt ultimo boekjaar in de technische voorzieningen verwerkt.

Wijziging parterfrequentie

Het effect van de verandering van de partnerfrequentie is ultimo boekjaar in de technische voorzieningen verwerkt.

Wijziging gebruik RTS

Het effect van de wijziging van het gebruik van de rentetermijnstructuur is ultimo boekjaar in de technische voorzieningen verwerkt.

Overige wijzigingen in de technische voorzieningen

De overige wijzigingen in de technische voorzieningen zijn verwerkt in het jaar waarop ze betrekking hebben.

(b.5) Overgedragen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in het boekjaar dat de daadwerkelijke betaling plaatsvindt.

(c) Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

(d) Dekkingsgraad

De dekkingsgraad actueel is gelijk aan de algemene reserve vermeerderd met de technische voorzieningen gedeeld door de technische voorzieningen.

De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan de gemiddelde dekkingsgraad actueel over de maanden januari tot en met december van het boekjaar.

Bij de berekening van de reële dekkingsgraad wordt bij de vaststelling van de technische voorzieningen rekening gehouden met de toekomstige verwachte prijsinflatie.

(e) *Schattingen en veronderstellingen*

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Tot 31 december 2017 is bij de vaststelling van de technische voorzieningen voor de regelingen waarbij sprake is van het onbepaalde partnerpensioen en waarbij het (vóór 2002) opgebouwde partnerpensioen niet kon worden uitgeruild voor ouderdomspensioen uitgegaan van een partnerfrequentie van 90%. Ultimo 2017 is hiervoor uitgegaan van een partnerfrequentie van 100%. Deze schattingswijziging heeft geleid tot een toename van de technische voorzieningen (inclusief herverzekeringsdeel) met 82 en een toename van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen met 31. Deze bedragen zijn verantwoord onder de toelichting bij de balans onder de punten 10 respectievelijk 5.

In boekjaar 2017 heeft een wijziging van het gebruik van de door DNB gepubliceerde RTS ten behoeve van de vaststelling van de technische voorzieningen plaatsgevonden. Deze wijziging heeft geleid tot een toename van de technische voorzieningen ultimo 2017 (inclusief herverzekeringsdeel) met 2.014 en een toename van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen met 114. Per saldo heeft deze wijziging een negatieve invloed gehad op de rekening van baten en lasten ter grootte van 1.900 en heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad actueel ultimo 2017 met 0,7%-punt. De bedragen van 2.014 en 114 zijn verantwoord onder de toelichting bij de balans onder de punten 10 respectievelijk 5. Als de wijziging ultimo 2016 zou zijn doorgevoerd, zou de dekkingsgraad ultimo 2016 met 0,6%-punt zijn gedaald.

Toelichting bij de balans per 31 december 2017

(alle bedragen in 1.000 euro)

4 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

31-12-2017	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Belegde waarden	131.441	212.202	343.643
Beleggingsdebiteuren	585	3.123	3.708
Liquide middelen	730	264	994
Beleggingscrediteuren	0	-469	-469
	132.756	215.120	347.876

31-12-2016	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Belegde waarden	135.205	204.754	339.959
Beleggingsdebiteuren	442	3.344	3.786
Liquide middelen	450	296	746
Beleggingscrediteuren	0	-745	-745
	136.097	207.649	343.746

Verloopoverzicht van de belegde waarden per beleggingscategorie

2017	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Stand per 1 januari 2017	135.205	204.754	339.959
Aankopen	6.953	35.958	42.911
Verkopen/aflossingen	-23.765	-22.487	-46.252
Herwaardering	13.048	-6.023	7.025
Stand per 31 december 2017	131.441	212.202	343.643

2016	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Stand per 1 januari 2016	130.240	207.843	338.083
Aankopen	6.233	33.399	39.632
Verkopen/aflossingen	-4.161	-37.670	-41.831
Herwaardering	2.893	1.182	4.075
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december 2016	135.205	204.754	339.959
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Belegde waarden in aandelen

Alle aandelen betreffen aandelen in mature markets, zijn uitsluitend belegd in eurolanden en staan ter vrije beschikking. In de aandelen zijn geen posten inbegrepen die meer bedragen dan 5% van de totaal belegde waarden in aandelen. Ten slotte zijn alle aandelen beursgenoteerd.

Beleggingen in aandelen in verbonden partijen zijn niet toegestaan tenzij geen directe invloed is op het aantal te houden aandelen, doordat belegd wordt in een index waar deze aandelen in opgenomen zijn. Ultimo 2017 was voor 153 (2016: 178) belegd in Rexel S.A.

In het onderstaande overzicht staan de belegde waarden in aandelen per land weergegeven:

	31-12-2017	31-12-2016
België	4.425	5.161
Duitsland	39.702	40.587
Finland	3.781	4.217
Frankrijk	43.104	44.372
Ierland	1.956	2.070
Italië	9.464	9.065
Nederland	14.397	14.228
Oostenrijk	1.041	883
Portugal	599	670
Spanje	12.972	13.707
Overige landen	0	245
	<hr/>	<hr/>
	131.441	135.205
	<hr/>	<hr/>

Belegde waarden in vastrentende waarden

De vastrentende waarden betreffen uitsluitend beursgenoteerde staatsobligaties, zijn alleen belegd in eurolanden en staan ter vrije beschikking.

In het onderstaande overzicht staan de belegde waarden in vastrentende waarden naar land en credit rating (volgens Fitch) weergegeven:

	31-12-2017	31-12-2016	Credit rating 2017	Credit rating 2016
Duitsland	48.387	46.845	AAA	AAA
Nederland	14.850	14.897	AAA	AAA
Finland	4.291	3.706	AA+	AA+
Oostenrijk	10.678	9.887	AA+	AA+
Frankrijk	68.542	62.806	AA	AA
België	17.329	16.057	AA-	AA-
Ierland	1.227	1.300	A+	A
Spanje	12.080	13.119	A-	BBB+
Italië	31.465	32.808	BBB	BBB+
Portugal	3.353	3.329	BBB	BB+
	<hr/> 212.202 <hr/>	<hr/> 204.754 <hr/>		

Belegde waarden in derivaten

De vermogensbeheerder maakt binnen het mandaat gebruik van futures op aandelen om kleine sommen geld efficiënt als aandelen te kunnen beleggen. Alle derivaten betreffen gekochte futures op de STOXX 50. De onderliggende waarde bedroeg ultimo 2017 1.257 (2016: 754). Omdat koersresultaten dagelijks worden verrekend is de balanswaarde ultimo boekjaar 0.

Beleggingsdebiteuren

	31-12-2017	31-12-2016
Lopende intrest	2.868	2.903
Nog af te wikkelen transacties	302	495
Te vorderen dividendbelasting	538	388
	<hr/> 3.708 <hr/>	<hr/> 3.786 <hr/>

Beleggingscrediteuren

	31-12-2017	31-12-2016
Nog af te wikkelen transacties	-467	-740
Lopende intrest nog af te wikkelen transacties	-2	-5
	<hr/> -469 <hr/>	<hr/> -745 <hr/>

5 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Ultimo 2017 bedraagt het herverzekeringsdeel technische voorzieningen 19.259 waarover het pensioenfonds een kredietrisico loopt ingeval van faillissement van de verzekeraar. Het pensioenfonds heeft geen reden aan te nemen dat de verzekeraar niet aan haar verplichtingen kan voldoen en heeft derhalve geen voorziening hiervoor getroffen.

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen betreft een gesloten groep van uitsluitend nominale pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en pensioenrechten van pensioengerechtigden.

De specificatie van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is als volgt:

	2017	2016
Stand per 1 januari	21.125	21.834
Intresttoevoeging	-43	-12
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-1.545	-1.607
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-47	-48
Wijziging marktrente	-125	989
Wijziging sterftetafel	0	-26
Wijziging partnerfrequentie	31	0
Wijziging gebruik RTS	114	0
Overige mutaties	-251	-5
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	19.259	21.125
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

6 Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2017	31-12-2016
Vordering uit hoofde van herverzekering	372	372
Vordering pensioenpremie	914	822
	<hr/>	<hr/>
	1.286	1.194
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan één jaar.

7 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen de tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk opeisbaar zijn.

8 Algemene reserve

	2017	2016
Stand per 1 januari	15.755	24.841
Uit bestemming saldo van baten en lasten	18.580	-9.086
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	34.335	15.755
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Het vereist eigen vermogen wordt uiteengezet onder de overige toelichtingen (punt 35).

9 Reserve pensioenpremie

	2017	2016
Stand 1 januari	845	968
Uit bestemming saldo van baten en lasten	197	-123
	<hr/>	<hr/>
Stand 31 december	1.042	845
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Het overschot aan ontvangen premie in 2017 met betrekking tot de collectief beschikbare-premieregeling is toegevoegd aan de reserve pensioenpremie.

10 Technische voorzieningen

Het mutatieoverzicht voor de technische voorzieningen is als volgt:

	2017	2016
Stand 1 januari	348.940	339.299
Pensioenopbouw	3.017	2.564
Toeslagverlening	1	2
Intresttoevoeging	-737	-197
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-15.871	-16.182
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-482	-494
Overgenomen pensioenverplichtingen	48	32
Overgedragen pensioenverplichtingen	-40	-198
Wijziging marktrente	-3.426	23.012
Wijziging sterftetafel	0	334
Wijziging partnerfrequentie	82	0
Wijziging gebruik RTS	2.014	0
Overige wijzigingen	-786	768
	<hr/>	<hr/>
Stand 31 december	332.760	348.940
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

De pensioenopbouw heeft betrekking op twee pensioenregelingen. Beide regelingen betreffen middelloonregelingen met een voorwaardelijke toeslagverlening. In de overige regelingen vindt geen opbouw meer plaats.

Behoudens het ingegaan WAO-hiaat van een aantal arbeidsongeschikte deelnemers geldt voor alle verzekerden een voorwaardelijk toeslagbeleid.

Voor een toelichting op de overige bovenstaande mutaties wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

Het bovenstaande overzicht betreft de technische voorziening inclusief het herverzekeringsdeel. Het mutatieoverzicht van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen staat vermeld bij punt 5.

In het onderstaande overzicht staan zowel de aantallen als de technische voorzieningen per groep vermeld.

	Aantal		Technische voorzieningen	
	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2016
Deelnemers	439	440	22.931	21.391
Gewezen deelnemers	1.573	1.635	94.979	104.685
Pensioengerechtigden	1.466	1.449	214.850	222.864
	3.478	3.524	332.760	348.940

11 Schulden en overlopende passiva

	31-12-2017	31-12-2016
Loonbelasting en premies sociale verzekeringen	344	347
Omzetbelasting	33	146
Controlekosten accountant en actuaris	45	51
Uitkeringen	25	8
Overige schulden	103	166
	550	718

Alle schulden hebben een resterende looptijd van minder dan één jaar.

12 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Sinds 1991 werden door het pensioenfonds en haar rechtsvoorgangers door middel van koopsommen aan de verzekeraars Nationale-Nederlanden en Aegon aan een aantal gewezen deelnemers en pensioengerechtigden dezelfde toeslagen toegekend als aan de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds. Nationale-Nederlanden heeft in 2012 aangegeven niet langer aan het toekennen van toeslagen mee te werken. Bij de verzekeraars zal de technische voorziening van deze gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, waar het pensioenfonds geen enkele relatie mee heeft, ongeveer € 14 miljoen (2016: € 16 miljoen) zijn.

Voor het pand van waaruit het pensioenbureau haar werkzaamheden verricht loopt een huur-overeenkomst die geldt tot en met 31 juli 2020 met een optie voor het pensioenfonds tot verlenging met een periode van 3 jaar. De totale huur (exclusief jaarlijkse prijsverhoging) over deze periode bedraagt 83, waarvan 32 betrekking heeft op het eerste jaar en 51 over de resterende periode.

Toelichting bij de staat van baten en lasten over 2017

(alle bedragen in 1.000 euro)

13 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Pensioenpremie

	2017	2016
Werkgeversgedeelte	2.765	2.456
Werknemersgedeelte	1.092	968
	<hr/>	<hr/>
	3.857	3.424
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Gedempte premie

	2017	2016
Actuarieel benodigde premie	2.364	n.v.t.
Kostenopslag	144	n.v.t.
Solvabiliteitstoeslag	395	n.v.t.
	<hr/>	<hr/>
	2.903	n.v.t.
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Zuiver kostendekkende premie

	2017	2016
Actuarieel benodigde premie	3.293	2.858
Kostenopslag	203	202
Solvabiliteitstoeslag	550	486
	<hr/>	<hr/>
	4.046	3.546
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Voor de deelnemers van de Rexel Nederland Regeling geldt een collectief beschikbare premieregeling. Voor deze deelnemers wordt gedurende drie jaar (over de jaren 2017 tot en met 2019) 36,5% van de pensioengrondslag aan pensioenpremie betaald. Een eventueel overschot wordt toegevoegd aan de reserve pensioenpremie. In 2017 was de toevoeging aan de reserve pensioenpremie 197.

Voor de deelnemers van de Hagemeyer Regeling wordt de pensioenpremie jaarlijks vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur en de benodigde solvabiliteitsopslag ultimo vorig boekjaar.

Per 1 januari 2017 geldt voor de wettelijke toets de gedempte premie. Deze is berekend op de gemiddelde rente over de jaren 2007 tot en met 2016. De ontvangen pensioenpremie verminderd met de toevoeging aan de reserve pensioenpremie bedraagt in 2017 3.660. Omdat dit hoger is dan de gedempte premie van 2.903, is in 2017 voldaan aan de wettelijke toets.

14 Overgenomen pensioenverplichtingen

Overgenomen pensioenverplichtingen betreffen waardeoverdrachten van premievrije pensioen-aanspraken van deelnemers van de pensioenuitvoerder van de vorige werkgever naar ons pensioenfonds. Overgenomen pensioenverplichtingen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

15 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

<i>2017</i>	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Aandelen	3.441	13.048	-179	16.310
Vastrentende waarden	5.764	-6.023	-219	-478
Overige	0	0	0	0
	<u>9.205</u>	<u>7.025</u>	<u>-398</u>	<u>15.832</u>

<i>2016</i>	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Aandelen	3.558	2.893	-165	6.286
Vastrentende waarden	5.991	1.182	-235	6.938
Overige	0	0	0	0
	<u>9.549</u>	<u>4.075</u>	<u>-400</u>	<u>13.224</u>

In de bovengenoemde kosten van vermogensbeheer is geen rekening gehouden met de transactiekosten van de beleggingen. De transactiekosten zijn namelijk verwerkt in de indirecte beleggingsopbrengsten. In het onderstaande overzicht van de kosten van vermogensbeheer is wel rekening gehouden met de transactiekosten.

<i>2017</i>	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	164	6	170
Vastrentende waarden	194	81	275
Totaal kosten per beleggingscategorie	<u>358</u>	<u>87</u>	<u>445</u>
Kosten bestuur	40	0	40
Totaal overige vermogensbeheerkosten	<u>40</u>	<u>0</u>	<u>40</u>
Totaal kosten vermogensbeheer	<u>398</u>	<u>87</u>	<u>485</u>

2016	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	140	1	141
Vastrentende waarden	193	97	290
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten per beleggingscategorie	333	98	431
Kosten bestuur	67	0	67
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal overige vermogensbeheerkosten	67	0	67
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten vermogensbeheer	400	98	498
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

De transactiekosten van de aandelen zijn de kosten die daadwerkelijk in rekening zijn gebracht. De transactiekosten van de obligaties zijn gebaseerd op een spread van 0,05% voor de AAA-staatsobligaties en een spread van 0,175% voor de overige obligaties.

De kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten en bestuurskosten bedroegen 485 (2016: 498). Dit was 0,14% (2016: 0,15%) van het gemiddeld belegd vermogen. De afname wordt enerzijds veroorzaakt door een daling van de transactiekosten als gevolg van een daling van de verkooptransacties van de obligaties. Daarnaast is het gemiddeld belegd vermogen in 2017 toegenomen.

16 Uitkeringen uit hoofde van herverzekering

	2017	2016
Ouderdomspensioen	1.000	1.073
Partnerpensioen	532	539
Afkopen	28	8
	<hr/>	<hr/>
	1.560	1.620
	<hr/>	<hr/>

17 Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

18 Toeslagverlening

De post toeslagverlening is gelijk aan de contante waarde van de feitelijk toegekende toeslag per 1 januari van het boekjaar. In 2017 is besloten per 1 januari 2017 een toeslag toe te kennen van 0,0% (2016: 0,0%), met uitzondering van een aantal arbeidsongeschikte deelnemers waarvoor het ingegane invaliditeitspensioen jaarlijks met 3% wordt verhoogd.

19 Intresttoevoeging technische voorzieningen

De technische voorzieningen zijn verlaagd met 0,217% (2016: 0,060%).

Het negatieve rentepercentage van 0,217 is gelijk aan de 1-jaarsrente uit de rentetermijnstructuur per 31 december 2016 zoals gepubliceerd op de website van DNB.

20 Onttrekking technische voorzieningen voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

21 Onttrekking technische voorzieningen voor kosten

Jaarlijks valt 3% van de uitkeringen vrij uit de technische voorzieningen ten behoeve van pensioen-uitvoeringskosten (excassokosten).

22 Toevoeging overgenomen pensioenverplichtingen

De toevoeging aan de technische voorzieningen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde van de pensioenaanspraken die zijn toegekend in het boekjaar.

23 Vrijval overgedragen pensioenverplichtingen

De vrijval uit de technische voorzieningen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde van de pensioenaanspraken die uit hoofde van uitgaande waardeoverdrachten zijn overgedragen in het boekjaar.

24 Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

25 Wijziging partnerfrequentie

Tot 31 december 2017 is bij de vaststelling van de technische voorzieningen voor de regelingen waarbij sprake is van het onbepaalde partnerpensioen en waarbij het (vóór 2002) opgebouwde partnerpensioen niet kon worden uitgeruild voor ouderdompensioen uitgegaan van een partnerfrequentie van 90%. Ultimo 2017 is hiervoor uitgegaan van een partnerfrequentie van 100%. Deze schattingswijziging heeft geleid tot een toename van de technische voorzieningen.

26 Wijziging gebruik RTS

In boekjaar 2017 heeft een wijziging van het gebruik van de door DNB gepubliceerde RTS ten behoeve van de vaststelling van de technische voorzieningen plaatsgevonden. De wijziging heeft geleid tot een toename van de technische voorzieningen ultimo 2017.

27 Overige wijzigingen in de technische voorzieningen

	2017	2016
Sterfte	-568	882
Afkopen	-164	-81
Overige mutaties	-54	-33
	<hr/>	<hr/>
	-786	768
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

28 Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is afgenomen van 21.125 ultimo 2016 naar 19.259 ultimo 2017, een afname derhalve van 1.866. Voor een specificatie hiervan wordt verwezen naar de toelichting onder punt 5.

29 Overgedragen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen betreffen waardeoverdrachten van premievrije pensioen-aanspraken van gewezen deelnemers van ons pensioenfonds naar de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever.

30 Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdoms- en vroegpensioen	11.424	11.647
Partnerpensioen	4.440	4.525
Wezenpensioen	16	16
Invaliditeitspensioen	32	40
Afkopen	183	81
Overlijdensuitkering	27	22
	<hr/>	<hr/>
	16.122	16.331
	<hr/>	<hr/>

31 Pensioenuitvoeringskosten

	2017	2016
Personeelskosten	294	287
Bestuurskosten	122	127
Huur	32	32
Kantoorkosten	11	7
Accountantskosten	29	30
Kosten certificerend actuaaris	16	16
Overige advieskosten	4	12
Contributies en heffingen toezichhouders	35	37
Uitkeringsadministratie	39	38
Deelnemersadministratie	41	38
Overige	15	24
	<hr/>	<hr/>
	638	648
	<hr/>	<hr/>

Van de bestuurskosten is een bedrag van 40 (2016: 67) toegerekend aan de kosten voor vermogensbeheer. Deze kosten zijn al in mindering gebracht op de bovengenoemde bestuurskosten.

De accountantskosten hebben betrekking op de controle van de jaarrekening, de controle van de verslagstaten en het opstellen van een assurance-rapport bij de basisgegevens door BDO Audit & Assurance B.V.

Uitgedrukt per deelnemer en pensioengerechtigde bedragen de uitvoeringskosten € 335,00 (2016: € 344,00). De afname wordt veroorzaakt door een daling van de pensioenuitvoeringskosten en een stijging van het aantal pensioengerechtigden.

In het afgelopen jaar zijn geen dwangsommen en boetes aan het pensioenfonds opgelegd.

Overige toelichtingen

(alle bedragen in 1.000 euro)

32 Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds waren in 2017 gemiddeld 3,0 (2016: 3,0) werknemers in dienst. In fte's bedroeg het aantal werknemers in 2017 gemiddeld 2,3 (2016: 2,3).

Personeelskosten

	2017	2016
Salarissen	200	201
Belastingen en sociale lasten	24	24
Pensioenlasten	61	53
Overige personeelskosten	9	9
	<hr/>	<hr/>
	294	287
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

33 Verbonden partijen

Als verbonden partijen kunnen worden aangemerkt: Rexel S.A., de hierbij aangesloten ondernemingen en de bestuurders. Beleggingen in aandelen in verbonden partijen zijn niet toegestaan tenzij geen directe invloed is op het aantal te houden aandelen, doordat belegd wordt in een index waar deze aandelen in opgenomen zijn.

Met de aangesloten ondernemingen zijn uitvoeringsovereenkomsten afgesloten. Voor een nadere uiteenzetting hiervan wordt verwezen naar de overige gegevens.

Inzake de beloning van de bestuurders wordt verwezen naar punt 34 (bezoldiging bestuurders).

34 Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de bestuurders tezamen bedraagt 61 (2016: 60). Er zijn geen garanties en leningen verstrekt aan de bestuurders.

35 Solvabiliteit

	2017	2016
Aanwezig vermogen	367.095	364.695
Af: technische voorzieningen	332.760	348.940
	<hr/>	<hr/>
Eigen vermogen	34.335	15.755
Af: vereist eigen vermogen	54.952	58.286
	<hr/>	<hr/>
Vrij vermogen	-20.617	-42.531
	<hr/>	<hr/>
Minimaal vereist eigen vermogen	13.522	14.057
	<hr/>	<hr/>
Dekkingsgraad actueel	110,3%	104,5%
Beleidsdekkingsgraad	109,6%	100,1%

Bij de vaststelling van het vereist eigen vermogen van 54.952 is uitgegaan van de zogenaamde standaardmethode. Volgens deze methode zijn de volgende benodigde buffers bepaald:

Benodigde buffers

	2017	2016
Renterisico (S1)	11.606	11.663
Zakelijke waarden risico (S2)	41.337	43.364
Valutarisico (S3)	0	0
Commodities risico (S4)	0	0
Kredietrisico (S5)	11.588	13.580
Verzekeringstechnisch risico (S6)	8.458	8.731
Liquiditeitsrisico (S7)	0	0
Concentratierisico (S8)	0	0
Operationeel risico (S9)	0	0
Actief beheer risico (S10)	0	0

Ultimo 2017 bedraagt het vereist eigen vermogen 16,5% van de technische voorzieningen (op basis van de strategische mix).

Zowel ultimo 2017 als ultimo 2016 was het eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen, maar hoger dan het minimaal vereist eigen vermogen.

36 Bestemming saldo baten en lasten

Het saldo van de staat van baten en lasten wordt overeenkomstig de statuten toegevoegd dan wel onttrokken aan de algemene reserve.

37 Gebeurtenissen na balansdatum

Per 1 januari 2018 is geen toeslag verleend op de pensioenaanspraken en pensioenrechten.

Er hebben geen andere gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden.

Bussum, 8 juni 2018

Het bestuur:

N. Mol

L.F. Jongepier

M. Lind

M.A. Vos

R. Joop

Overige gegevens

Uitvoeringsovereenkomst

Tussen het pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen zijn uitvoeringsovereenkomsten gesloten. Inzake de premiebetaling is het volgende geregeld in de uitvoeringsovereenkomsten:

Voor de deelnemers aan de Rexel Nederland Regeling wordt door de aangesloten onderneming over de jaren 2017 tot en met 2019 een vaste doorsnee premie van 36,5% over de pensioengrondslag betaald. Deze pensioenpremie bestaat uit de premie die actuariael nodig is voor de opbouw van de pensioenverplichtingen in dat jaar, vermeerderd met een opslag die nodig is voor het in stand houden van het feitelijk eigen vermogen (met als minimum het minimaal vereist eigen vermogen en als maximum het vereist eigen vermogen) en met een opslag die nodig is om de uitvoeringskosten van het pensioenfonds te kunnen dekken. De pensioenpremie is berekend aan de hand van een vaste rekenrente van 1,7%. De deelnemer is een eigen bijdrage verschuldigd waarvan de hoogte wordt vastgesteld door de aangesloten onderneming. Deze eigen bijdrage wordt in twaalf maandelijkse termijnen op het salaris van de deelnemer ingehouden. Een eventueel overschot op de pensioenpremie wordt toegevoegd aan de reserve pensioenpremie, een eventueel tekort wordt onttrokken aan de reserve pensioenpremie, voor zover aanwezig. Als in enig jaar de pensioenpremie vermeerderd met de reserve pensioenpremie minder bedraagt dan de kostendeckende premie (of gedempte premie als die hoger is) zal de opbouw in dat jaar worden verlaagd.

Voor de deelnemers aan de Hagemeyer Regeling wordt door de aangesloten ondernemingen de kostendeckende premie betaald. De kostendeckende premie wordt berekend conform de wettelijke eisen en bestaat uit de premie die actuariael nodig is voor de opbouw van de pensioenverplichtingen in dat jaar, vermeerderd met een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en met een opslag die nodig is om de uitvoeringskosten van het pensioenfonds te kunnen dekken. De premie wordt berekend met behulp van de jaarlijks door De Nederlandsche Bank per 31 december voorafgaand aan het betreffende jaar vastgestelde rentetermijnstructuur. De deelnemer is geen eigen bijdrage verschuldigd, tenzij uitdrukkelijk met de aangesloten onderneming anders is overeengekomen.

In de uitvoeringsovereenkomsten worden verder afspraken gemaakt omtrent de volgende zaken:

- betalingsverplichtingen en betalingsvoorbehoud van de werkgever;
- informatieverstrekking door de werkgever;
- opstellen en wijzigen van de pensioenreglementen.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Sagittarius te Bussum is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Sagittarius, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 1,8 miljoen euro. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven 90 duizend euro te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132; het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Sagittarius is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Sagittarius is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 8 juni 2018

drs. R.K. Sagoenie AAG

verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Sagittarius

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Sagittarius te Bussum gecontroleerd.

WIJ CONTROLEERDEN	ONS OORDEEL
De jaarrekening bestaande uit: 1. de balans per 31 december 2017; 2. de staat van baten en lasten over 2017; en 3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.	Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Sagittarius op 31 december 2017 en van het saldo van baten en lasten over 2017 in overeenstemming met titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Sagittarius zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1,8 miljoen. De materialiteit is gebaseerd op 0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en reserves. Het pensioenvermogen en de dekkingsgraad van de stichting en de mogelijkheid om aan de verplichtingen naar haar deelnemers te voldoen, zijn belangrijke indicatoren voor de gebruiker van de jaarrekening. Derhalve hebben wij de materialiteit bepaald op basis van het pensioenvermogen. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 90.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

SCHATTINGEN IN DE WAARDERING VAN DE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van de stichting. De waardering van de technische voorziening komt tot stand op basis van een berekening van aanspraakgegevens van deelnemers en belangrijke schattingen.

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen, zoals de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur en de door het Actuarieel Genootschap (AG) gepubliceerde levensverwachtingen (tafels). Deze tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting.

De waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen zijn beschreven in het hoofdstuk “Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling”. In dit hoofdstuk is ook een toelichting opgenomen voor de schattingswijziging voor de levensverwachting.

In verband met de complexe berekening en de significante schattingselementen is deze post een kernpunt voor onze controle.

ONZE CONTROLEAANPAK

Wij hebben de aan de voorziening ten grondslag liggende basisgegevens gecontroleerd, rekening houdend met NBA-handreiking 1120: ‘Gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening en staten van pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen’. Bij deze basisgegevens hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt.

Verder hebben wij de toereikendheid van de technische voorzieningen beoordeeld door het toetsen van de door het bestuur gehanteerde uitgangspunten. Dit hebben wij onder andere gedaan door het beoordelen van de gehanteerde sterftetabellen, rekenrente, ervaringssterfte, kostenopslagen etc. Als onderdeel van onze werkzaamheden hebben wij eveneens de competentie, capaciteiten en objectiviteit van de door het bestuur ingeschakelde actuaris beoordeeld.

Wij hebben bij de controle van de juistheid en toereikendheid van de technische voorzieningen gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2017. Hierbij hebben wij de redelijkheid van de aannames van het bestuur met betrekking tot de actuariële grondslagen beoordeeld en besproken met de certificerend actuaris.

De gehanteerde grondslagen, zoals vermeld op pagina 27 van de jaarrekening en de hierbij behorende toelichtingen en veronderstellingen op pagina 35, hebben wij getoetst aan de hand van de vereisten van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

UITBESTEDING VAN VERMOGENSBEHEER AAN EEN EXTERNE VERMOGENSBEHEERDER

De stichting heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan een derde partij. Het bestuur blijft conform wetgeving eindverantwoordelijk voor de gehele dienstverleningsketen. De jaarrekening van de stichting is mede gebaseerd op de informatie ontvangen van deze derde partij.

De beleggingen zijn een significante post, welke tegen actuele waarde zijn gewaardeerd. Gezien de omvang van de post hebben wij dit als kernpunt geïdentificeerd in onze controle

De stichting heeft op pagina 5 van het jaarverslag toegelicht dat zij haar vermogensbeheer heeft uitbesteed.

ONZE CONTROLEAANPAK

Wij hebben de waardering van de beleggingen geverifieerd aan de hand van openbare bronnen.

Tevens hebben wij de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de vermogensbeheerder en custodian beoordeeld op basis van de ontvangen ISAE-3402 of soortgelijke rapportage.

De waarderingsgrondslagen zoals vermeld op pagina 26 van de jaarrekening en de bijbehorende toelichtingen op pagina 31, hebben wij getoetst aan de hand van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW.

C. Verklaring betreffende overige door wet-of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van Stichting Pensioenfonds Sagittarius vanaf de controle van het boekjaar 2016 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

D. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaaf zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen. Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amstelveen, 8 juni 2018

BDO Audit & Assurance B.V.

namens deze,

L.M. Jansen RA